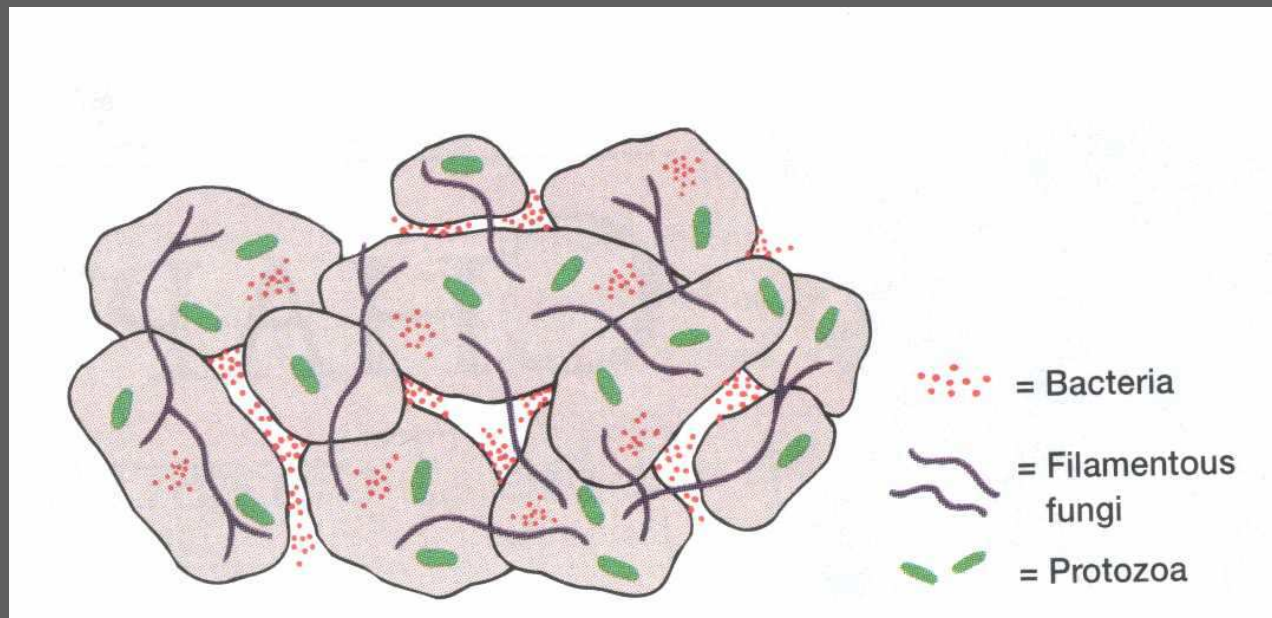

KÖRNYEZETTOXIKOLÓGIA II.
a talaj kockázatának kezelésére

Gruiz Katalin

A talaj egy komplex rendszer

Vegyí anyagok viselkedése a környezetben

Vegyí anyagok sorsa és viselkedése a környezetben: mozgékonyág, hozzáférhetőség, biodegradálhatóság befolyásolják az aktuális toxicitást.

Integrált megközelítés: fizikai-kémiai jellemzők + biológiai-ökotoxikológiai jellemzők → helyszín specifikus kockázat.

Mozgékonyág, hozzáférhetőség befolyásolja az aktuális toxicitást: kölcsönhatás a szennyezőanyagok, valamint a szennyezőanyag és a mátrix között. Transzport és hozzáférhetőség integrált metodikával jellemezhető.

Szorpciós kapacitás: a szennyezőanyag és toxicitása megoszlik környezeti elemek fázisai között : kilúgzás, deszorpció, párolgás.

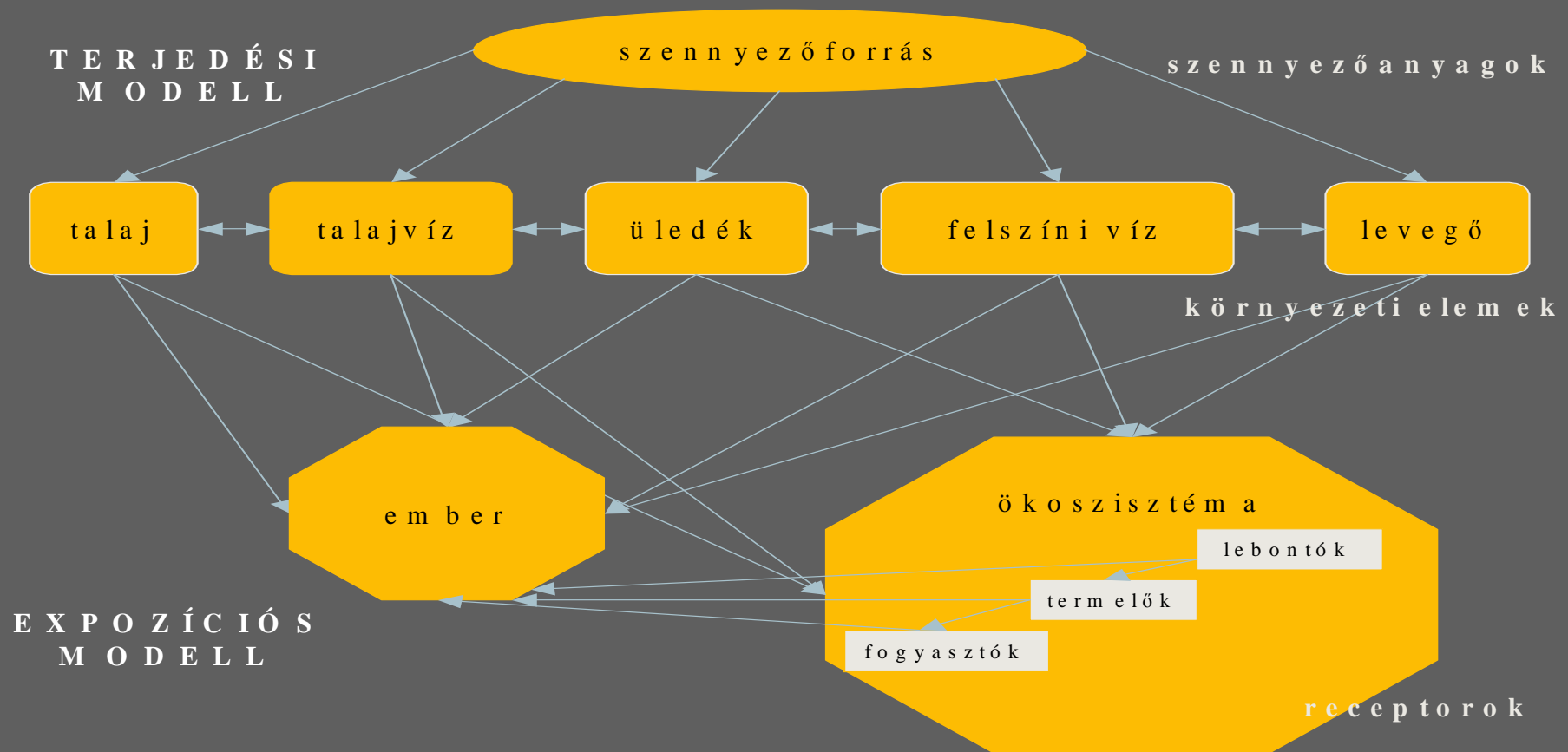
Vegyí anyagok viselkedése a környezetben

A **toxicitás megoszlása** a talaj szilárd–víz, valamint szilárd –gáz fázisai között kockázatot jelent a felszín alatti vízre és a levegőre. Üledékek esetében a szilárd fázis és a pórusvíz közötti megoszlás a felszíni víz minőségét veszélyezteti.

Erős kötődés és rossz biodegradálhatóság a kémiai időzített bomba jelenségéhez vezet.

Az **aktuális toxicitást** (az ökoszisztémában realizálódó hatást) szilárd fázisú minták és adszorbeált szennyezőanyag esetében a **direkt kontakt vagy interaktív** tesztek jellemzik megfelelően, ahol megnyilvánulhatnak a kölcsönhatások. Ezek eredményei magukba foglalják az összes komponens közötti kölcsönhatást: szennyezőanyagok, szennyezett közeg, organizmus(ok).

Integrált kockázati modell

Szennyezett talaj ökotoxikológiai tesztelése

Környezeti minták tesztelésének problémái:

- Szennyezőanyagok keveréke
- Kölcsönhatások: szennyezőanyagok, mátrix és a biota között
- Vizsgált közeg: extraktum, teljes talaj

Szennyezett talaj tesztelésének problémái

- Szennyezőanyag keverék: szinergizmus, antagonizmus
- Biotranszformáció: termékek hatása
- Biodegradáció
- Hozzáférhetőség: eltérő fizikai-kémiai és biológiai hozzáférhetőség
- Az analitikai program csak a szennyezőanyagok kis hányadát tartalmazza
- A minta biotikus/abiotikus tulajdonságai befolyásolják az eredményt.

Szennyezett talaj ökotoxikológiai tesztelése

Az ökotoxikológiai tesztelés megoldás a problémák egy részére

- Integrálja a toxikus anyagok kölcsönhatásait
- Integrálja a szennyezőanyag és a mátrix kölcsönhatásait
- A szennyezőanyag biológiailag hozzáférhető részét méri
- Kémiai analitikai módszerrel nem kimutatható anyagok hatását is méri
- Az analitikai programba be nem vett veszélyes anyagok hatását is méri

Ökotoxikológiai tesztekkel szemben támasztott követelmények

- Ökológiai relevancia, környezeti realitás
- Reprodukálhatóság
- Megbízhatóság
- Érzékenység

Integrált módszeregyüttes szervesen szennyezőanyaggal szennyezett talajra

Integrált módszeregyüttes szervesen szennyezőanyagokkal szennyezett talajra

Fizikai-kémiai és kémiai analitikai módszerek

A talaj fizikai-kémiai jellemzése

Teljes fémtartalom
AAS, ICP-AES, XRF
Teljes feltárás után

Oldható fémtartalom
AAS, ICP-AES, XRF
részleges (modell) kioldás után

Biológiai módszerek

Aerob heterotróf baktériumszám és fonalgombaszám

Fémtűrő baktériumok és gombák száma
Szennyezettséggel, fémtűréssel összefüggő biológiai és genetikai markerek

Légzés mérése
CO₂ termelés

Ökotoxikológiai módszerek

Photobacterium phosphoreum
biolumineszcencia teszt

Sinapis alba
gyökér- és szárnövekedési teszt

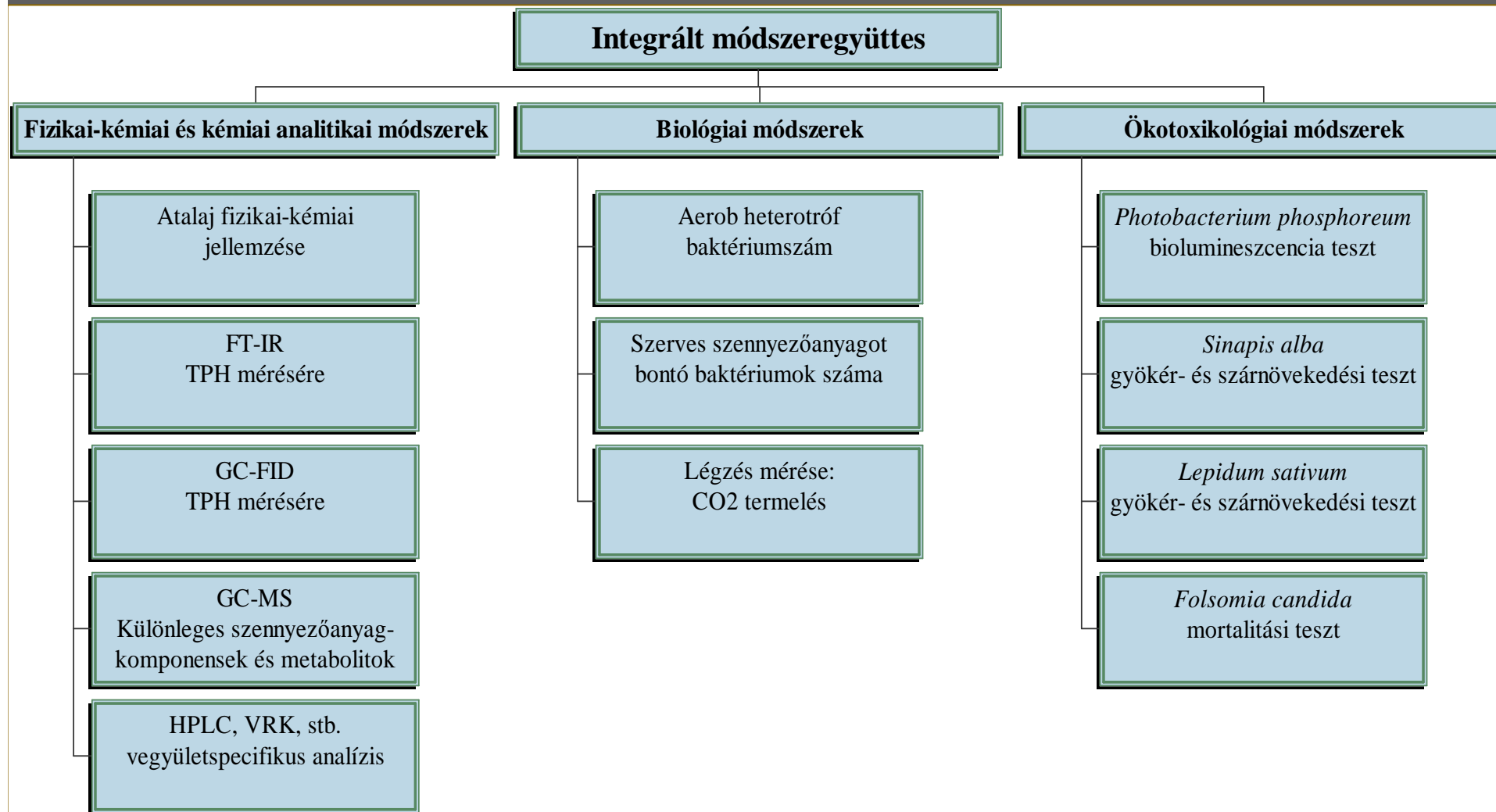
Lepidum sativum
gyökér- és szárnövekedési teszt

Azotobacter agile
dehidrogenázaktivitási teszt

Agardiffúziós talajblokk-teszt
fémérzékeny tesztorganizmussal

Integrált módszeregyüttes szerves szennyezőanyaggal szennyezett talajra

Az integrált módszeregyüttessel kapott eredmények értékelése

A fizikai-kémiai és a biológiai eredmények közötti összefüggések

1. $C = B$: a kémiai és a biológiai eredmény egyezik

- 1.1. ++: nagy szennyezőanyag koncentráció, erős negatív hatás , nagy kockázat
- 1.2. --: nincs vagy kevés szennyezőanyag, nincs mérhető hatás, kis kockázat

2. $C > B$: Nagy koncentráció, de nincs hatás a tesztorganizmusokra

- 2.1. A szennyezőanyag nem toxikus kémiai formában van jelen: látens kockázat
- 2.2. A szennyezőanyag jelen van, de nem hozzáférhető: kémiai időzített bomba

3. $C < B$: Kémiailag nem mért vagy nem mérhető, de erős hatás

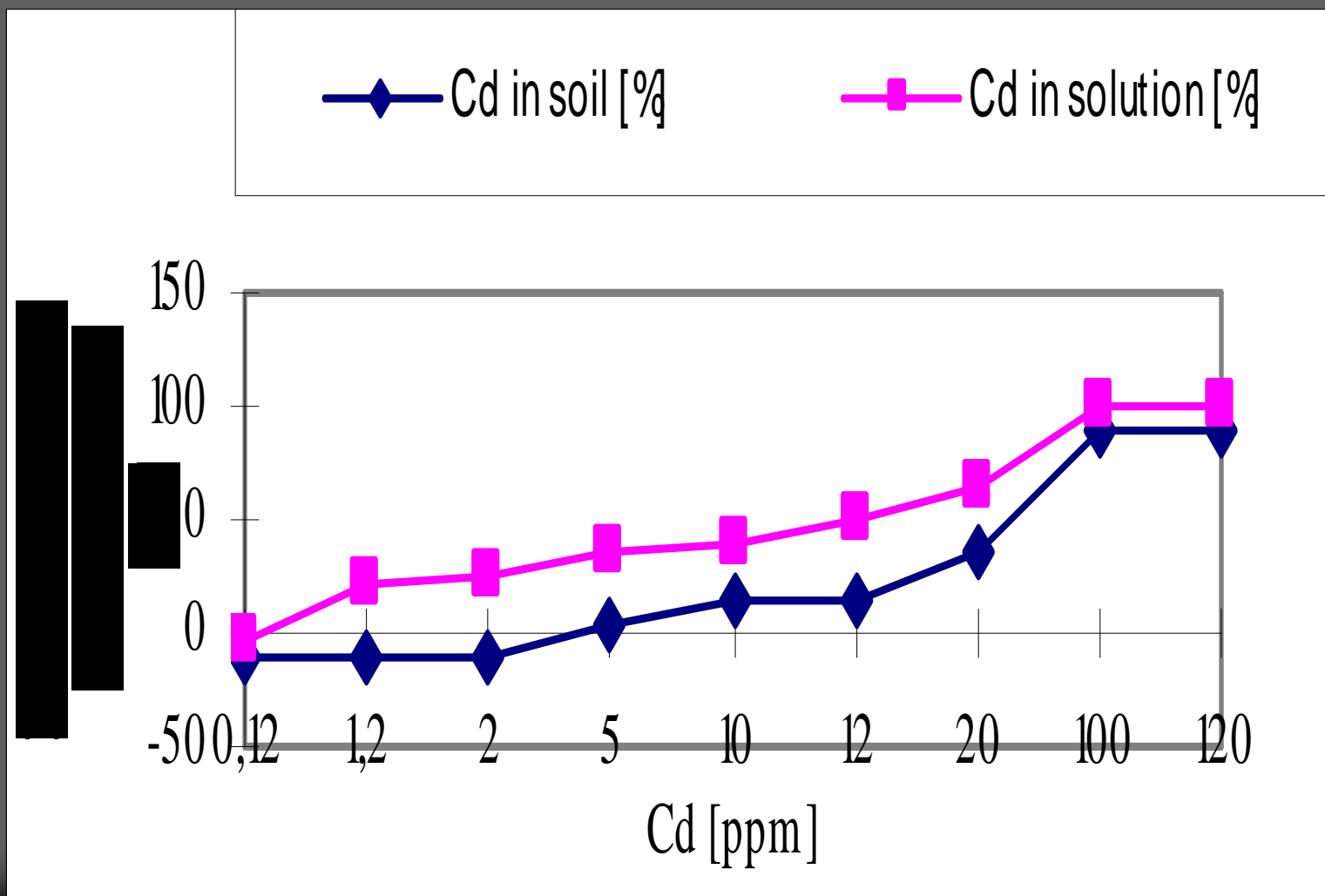
- 3.1. Kis koncentrációban is toxikus: nagy kockázat
- 3.2. A toxikus anyag nem szerepelt az analitikai tervben: nagy kockázat
- 3.3. Nincs megfelelő analitikai módszer: nagy kockázat

Környezeti fázisok integrált felmérése

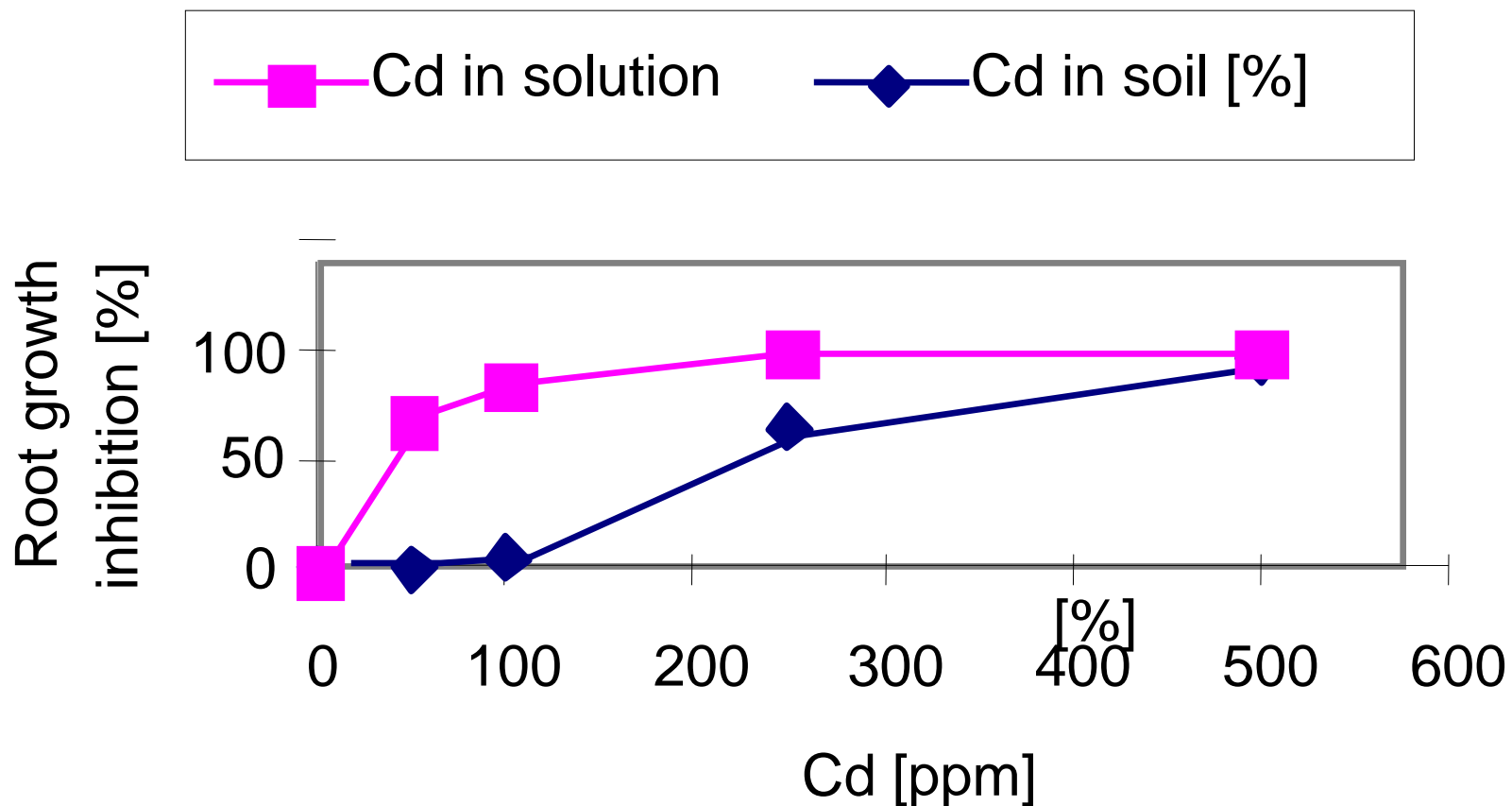
A kockázat jellemzését szolgálhatja az oldott és a szorbeált szennyezőanyag toxicitásának összehasonlítása, például a teljes üledék és a pórusvíz párhuzamos vizsgálata.

Talajok toxicitást pufferoló képessége is mérhető: az oldott és a talajon szorbeálódott toxikus anyag hatása közötti különbség, illetve a két görbe közötti terület a talaj semlegesítő kapacitásával arányos. Toxikus fémek hatása nagy agyagtartalmú talajban az oldott forma 1–20% át mutatta.

Hozáférhetőség: oldott és adszorbeált Cd hatása a baktérium lumineszcenciára

Hozáférhetőség: oldott és adszorbeált Cd hatása a baktérium lumineszcenciára

Környezeti fázisok integrált felmérése

A toxicitás megoszlása szennyezett Duna-üledék fázisai között

Pórus víz toxicitása: P

Teljes üledék toxicitása: S

Megoszlási hányados: K

1. P+, S+ Toxikus, biológiailag hozzáférhető, nagy K
2. P+, S- Toxikus, biológiailag hozzáférhető, mobilis/vízoldható
3. P-, S+ Toxikus, biológiailag hozzáférhető, immobilis/szorbeált
4. P-, S- Nem toxikus vagy biológiailag nem hozzáférhető

A kémiai mérések fognak dönteni!

Hozzáférhetőség - feltáródás

Hozzáférhetőség - feltáródás

Minta	<i>Azotobacter agile</i> dehidrogenáz aktivitás	<i>Sinapis alba</i> gyökérnövekedés	<i>Vibrio fischeri</i> lumineszcencia
Flotációs szürke meddőanyag	Nem toxikus	Enyhén toxikus	Nem toxikus
Meddőhányót részlegesen takaró talaj	Nagyon toxikus	Toxikus	Nagyon toxikus

Hozzáférhetőség - feltáródás

Minta	pH	Teljes fémtartalom mg/kg			Mozgékony fémtartalom mg/kg		
		Zn	Pb	Cu	Zn	Pb	Cu
Szürke meddő	7,0	31 858	4 971	2 450	3,4	1,2	0,6
Vörös meddő	7,1	2 248	481	114	4,3	0,1	0,0
Sárgásszür ke	7,3	7 571	2 766	984	3,9	1,7	0,6
Takaró talaj	4,7	603	186	72	42,2	1,9	0,5

Technológiamonitoring: toxicitás csökkenése a remediáció során

